

University Education /
Университетско образование

ОБРАЗОВАТЕЛНИЯТ ПРОЦЕС В ШУМЕНСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „ЕПИСКОП КОНСТАНТИН ПРЕСЛАВСКИ“

Снежана Николова

Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“

Резюме. Един от основните проблеми, стоящ пред българските висши учебни заведения, касае качеството на обучението на студентите. Това изисква усъвършенстване на критериите по отношение на образователния процес като цяло. Като пълноправен член на Европейския съюз, България спазва европейските нормативни и стратегически документи. В Шуменския университет се следи и налага разбирането за изпълнение на тези, които предпоставят развитието на висшето образование – Европейската квалификационна рамка и утвърждаването ѝ в „Националната квалификационна рамка“ (2011), „Ръководство за приложението на кредитната система“ (2009), „Европа 2020“ (2010). Настоящата статия разглежда качеството на образователния процес в Шуменския университет.

Keywords: quality education of students, insurance system, maintenance and development of the quality of education

Шуменският университет „Епископ Константин Преславски“ пази духа на вековните традиции в областта на образованието, науката и културата на Североизточна България. Наследник е на Преславската книжовна школа и носи името на един от благословените и талантиливи ученици на светите братя Кирил и Методий. Едновременно с това Университетът е съвременно учебно заведение с осигурени оптимални условия за осъществяване на учебен процес, научноизследователска, художественотворческа и спортна дейност. От 2003 г. е пълноправен член на Европейската асоциация на университетите (EUA). Днес Шуменският университет предлага обучение по специалности в областта на хуманитарните, природните, математическите, икономическите, педагогическите и техническите науки.

Подготовката на висококвалифицирани и конкурентоспособни кадри съобразно изискванията на пазара на труда и изискванията на бизнес средата е основна стратегическа цел на Шуменския университет. Реализацията на тази цел е свързана с:

- поддържане и повишаване на качеството на образованието и осигуряването на образование през целия живот;
- стимулиране на научноизследователската и художественотворческата дейност;
- развиване на академичния и институционалния потенциал и поставяне в центъра на политиката си студента като пълноправен партньор и активна страна в образователния процес.

Една от задачите, произтичащи пряко от целта на Шуменския университет, се отнася до подготовка на висококвалифицирани кадри на основата на: съизмерими с европейските стандарти нормативи, квалификационни изисквания и критерии за качество на образованието, на научноизследователска, организационна и управленска дейност; оценка и мониторинг на постигнатите резултати.

Академическото ръководство си е поставило за цел качествената професионална подготовка на бъдещите специалисти. Тя се постига чрез:

- фундаментална общетеоретическа и практическа подготовка, осигуряваща интегративни и интердисциплинарни знания, необходими за реализиране на високо професионална дейност;
- умения и личен опит, съответстващи на изискванията на съвременното общество и осигуряващи бърза адаптация към професионалната реалност;
- изграждане на личностни качества, способности и стремеж към непрекъснато самоусъвършенстване и самообразование;
- организиране на образователна среда за опознаване на професионалните реалности и предизвикателства и за овладяване на методи и техники за самостоятелно учене, осигуряващи самостоятелност и свобода на младия специалист;
- високи изисквания към преподавателския състав за уважение на личността на обучаваните, за взискателност и отговорност при изграждане на професионалните им компетентности;
- съобразяване с изискванията на информационното общество чрез добиване на компютърна и информационна грамотност;
- прецизно обосновани цели и философия за оптимална реализация на бъдещите професионалисти.

Акцентът в управлението на качеството на образованието в Шуменския университет в последните години се насочва към контрол върху образователния процес, към повишаване на ефективността на факторите, съдействащи за подобряване на обучението. На качеството на образованието се гледа като на интегрално свойство на цялостната дейност на Университета. То е резултат от „съответствието на предназначението“, „непрекъснато усъвършенстване“ и „трансформация“, определени от принципите на Системата за качество, както и от подобряването на материално-техническата, информационната, техноло-

гичната и интелектуална среда и осъществяването на интелектуални процеси, иманентно присъщи на Университета като институция.

Основна цел в посочения смисъл е повишаване на ефективността на функциониране на Системата за качество в Шуменския университет. Образователният процес се разглежда като процес на „преподаване – учене“, в който студентът не е „клиент“, не купува своето образование като готов продукт. Той е активна страна, с определени цели и мотивация и полага интелектуални усилия, т.е. студентът е активен участник в системата, създаваща качеството на този продукт под формата на обществено благо. Затова стремежът е насочен към приоритетните направления като: качество на образователния процес, търсене и използване на ефективни форми на работа със студента, за да се научи „как да работи и учи сам“, да се научи „как да работи в конкретна професионална среда“ и др. Към тези приоритетни направления задължително се включва и осигуряване на максимално обективна система за оценяване на знанията, уменията и компетентностите на студентите. За целта в Университета е въведена Рейтинговата система за оценяване знанията, уменията и компетентностите на студентите, която непрекъснато се актуализира. Тя е регламентирана чрез учебната документация за студента по отношение на лекционните курсове, семинарните и лабораторните упражнения и самостоятелната работа, на семестриалния контрол, при полагане на изпити и педагогическите практики. Качеството на обучението на студентите зависи и от качеството на академическия състав и на образователна среда (материална и информационна база). Качеството се свързва с нормата на добавена стойност (норма на задържане на студента), на разходите за неговото обучение, с реализацията на завършилите студенти. Реализацията е взаимовръзката университет – общество.

Системата за осигуряване, поддържане и развиване на качеството на обучението и на образователния продукт има два основни акцента.

1. Вътрешноинституционална самооценка на състоянието и тенденциите по отношение на факторите за осигуряване, поддържане и развиване на качеството на обучението и на резултатите от него.

2. Външна оценка на качеството на образователния продукт – оценка на потребителите – студенти и работодатели.

Една от основните задачи на Системата за управление на качеството е проучване на мнението на студентите и работодателите и на тяхната удовлетвореност от качеството на обучението в Шуменския университет.

Мнението и оценките на всички заинтересовани страни за качеството на университетските дейности се получава чрез провеждане на два типа емпирични социологически изследвания. Първият има за основна цел изучаване на мненията и оценките за качеството на обучението в Шуменския университет по професионални направления и специалности. Вторият тип емпирични

социологически проучвания проследява качеството на обучението по учебни дисциплини и за оценяване на качествата на преподавателите по съответната дисциплина. Социологическата информация е необходима за анализиране на качеството на обучението в Шуменския университет по професионални направления и специалности, по факултети и катедри в следакредитационните периоди. Анализът на резултатите от емпиричните изследвания се използва за вземане на управленски решения и предприемане на коригиращи и превантивни действия. Той дава отговори на редица важни въпроси, които ориентират академичното ръководство за:

- нагласите и очакванията на кандидат-студентите и техните родители при избора на Шуменския университет за обучение в бакалавърски специалности или магистърски програми;

- напредъка в обучението на студентите в различните професионални направления и специалности;

- отношението, мненията и оценките на работодателите (потребителите) относно професионалния капацитет на работещите при тях завършили Шуменския университет студенти.

Анализът на резултатите от функционирането на системата за управление на качеството се осъществява по няколко основни направления, като например: дейност на комисията по оценяване и поддържане на качеството на обучението и академическия състав; оценка, поддържане, контрол и повишаване на качеството на учебния процес; продължаващо образование и учене през целия живот; подобряване на материално-техническата и технологичната база и информационната осигуреност; кадрова политика и оценяване на академичния състав; вътрешноинституционални одити и пр.

В настоящата статия се разглеждат по-детайлно първите две направления.

По отношение на първото направление – *дейност на комисията по оценяване и поддържане на качеството на обучението и академическия състав* – се следи за поддържането и управлението на документооборота. В тази връзка са предприети поредица от мерки. Осъществена е синхронизация на учебната документация. Квалификационните характеристики на всички специалности са обвързани с мисията, целите и задачите на Шуменския университет за подготовката на висококвалифицирани специалисти, в процеса на която се изучават дисциплини, формиращи професионални знания, умения и компетенции. Своевременно се актуализират учебните планове с цел изпълнение на препоръките от Акредитационния съвет на НАОА при програмните и институционалната акредитация, както и на решенията на Академическия съвет съобразно спецификата на специалностите. Повишена е аудиторната заетост. Въведена е допълнителна натовареност за индивидуална работа със студентите. Актуализирани са учебните програми за оптимизиране на тяхното съдържание чрез: допълване и разширяване на структурните елементи в

тях, отнасящи се до формите на самостоятелната работа на студентите при аудиторната и извънаудиторната заетост; условията и формите на семестриален контрол, допускане до изпит и изпитните процедури; усъвършенстване на механизма за оценяване на знанията, уменията чрез използване на балово-рейтинговата система по време на семестъра и по време на изпита за оценяване на готовността на студентите за реализиране на получените знания и умения; мотивираност при присъждането на кредити и пр.

Може да се направи изводът, че е постигнат нов етап в повишаване на качеството на управление на документацията, свързана с учебния процес.

Второто направление – *оценка, поддържане, контрол и повишаване на качеството на учебния процес* – се отнася до повишаване на качеството на обучение като процес на преподаване и учене с насоченост към личността на студента. Създадена е оптимална организация „на входа“ при приемане на новопостъпилите студенти, чрез която се проследява професионалният подбор на обучаваните. Разгърната е широка маркетингова дейност от Учебния отдел на Шуменския университет за проучване на потребностите на пазара на труда и привличане на студенти в съответните професионални направления. Значително са подобрени организацията, начинът на провеждане, структурата, обхватът и съдържателният формат на кандидатстудентската кампания.

Обучението в бакалавърска степен се провежда основно в редовна форма с изключение на следните четири специалности: „Българска филология“, „Компютърна информатика“, „Социални дейности“ и „Инженерна логистика“. Като едно от условията за подобряване на качеството на образованието и организацията на учебния процес е увеличеният прием на студенти именно в редовна форма на обучение. Възприета е по-голяма гъвкавост в организацията на образователния процес. Въведен е строг контрол върху изпълнението на заповедите за курсове, групи и потоци – два пъти годишно преди началото на всеки семестър. Приети са решения на Академическия съвет относно начина на изготвянето на извлеченията и седмичните разписи на учебните занятия от основните структурни звена. Поддържат се стандарти, нормативи, квалификационни изисквания и критерии за повишаване на качеството на образователния процес и неговия контрол, съизмерими с тези в европейските университети.

Полагат се усилия за подобряване на образователната среда чрез усъвършенстване на педагогическите технологии; разработване на материали за работата на студентите по време на лекции, семинари, упражнения и практики; обогатяване на материално-техническата и информационната база. Чрез използване на информационните и комуникационните технологии на студентите се осигурява широк достъп до световните информационни ресурси. В периода октомври 2012 – октомври 2014 г. се реализира проект „Модернизирание на Центъра за дистанционно обучение на Шуменския университет

„Епископ Константин Преславски“ чрез въвеждане на съвременни електронни форми на обучение“ с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз. Заложено е разработването на 345 електронни модула, в това число 84 електронни учебника, което към настоящия момент е изпълнено. Към повечето от тях са предвидени и публикувани тестове, които подобряват самостоятелната подготовка на студентите в бакалавърска и магистърска степен в различните направления и специалности на Университета. Електронните форми за дистанционно обучение осигуряват достъп до учебно съдържание, характеризиращо се с динамика и възможност за самостоятелно планиране и разработване на гъвкави учебни пътеки, съобразени с образователните потребности на обучаваните. Прилагането им води до подобряване на професионалните умения и компетентностите както на преподавателите от Университета, така и на студентите, включени в тази форма на обучение. Налице е възможност този тип електронно обучение да продължи и през следващите учебни години, което коректно е заложено в учебните програми по отделните учебни дисциплини. Осъвременена е хардуерната база, реконструирана и реновирана е инфраструктурата за администриране на електронния учебен процес.

Предприети са мерки за обективно оценяване на теоретическата и практическата компетентност на студентите. Прилагат се обосновани и достоверни методики за количествена и качествена оценка на възможностите на студентите и на готовността им за реализиране на усвоените знания и умения. Със специално решение на Академическия съвет е засилен контролът върху редовното провеждане на учебните занятия във всички факултети на Университета.

В Университета се извършва наблюдение и контрол върху извънаудиторната дейност на студентите. Осъществява се чрез:

- осигуряване на редовни консултации на студентите с преподавателите при подготовката им. За целта ежегодно се изработва график за седмичните консултации и консултациите по време на изпитните сесии за всеки курс и преподавател, оповестени на сайта на Университета;

- перманентен контрол на знанията и уменията на студентите при самостоятелната им работа: оценяване на разработените от тях курсови работи, реферати и други проекти; оценяване по време на изпити по различните дисциплини, в съответствие с приетите критерии и др.;

- взаимодействие с изявени студенти и включването им в научни разработки, проекти и др.;

- динамизиране на организацията на учебния процес, като се осигурява възможност за избираност, диференцираност, гъвкавост в прилагането на различните модули по отделни дисциплини или група дисциплини.

В Университета са създадени условия за прозрачност в образователния процес и за по-голяма информираност на студентите. С първокурсниците от всяка специалност се провеждат срещи-консултации, организирани от ръководителите на катедри. Наред с общата информация относно организацията на учебния процес се разяснява и балово-рейтинговата система за оценяване. На студентите се представя университетската Система за натрупване и трансфер на кредити и Системата за проверка и оценяване на знанията и уменията относно признаването, присъждането, натрупването на кредитите и оценката на академичните постижения.

По време на първата лекция всеки преподавател е длъжен да запознае студентите с учебната програма по съответната учебна дисциплина. Предварително се огласява рейтингова скала за оценка на самостоятелната работа; определя се значимостта на семестриалния контрол и на изпитните процедури в крайната оценка по изучаваната дисциплина.

Ежегодно се актуализира Информационният пакет на студента по всяка учебна дисциплина, с който студентите имат възможност да се запознаят в сайта на Университета. Освен това студентите имат достъп до:

- актуалната учебна документация (учебен план, учебни програми, сертификати на учебни дисциплини, изпитни процедури, критерии за оценяване на знанията на студентите, примерни тестове и т.н.);

- решенията на академично-управленските органи;

- дейността и решенията на студентския съвет;

- информацията за конкурси, за научни проекти и др.

- възможностите за изразяване мнението и оценката на студентите за учебния процес чрез студентски електронен форум в сайта на Шуменския университет.

Във всички факултети периодично се провеждат различни видове анкети. Чрез тях се отчита степента на самостоятелност, отговорност и самооценка за усвояването на учебния материал, стила на преподаването по отделните дисциплини, мотивацията за посещаване на лекции, упражнения и отношението към корупционните практики в Университета. Студентите имат възможност да изразят мнението си за нивото на преподаване, за използваните форми на работа и прозрачност на изпитните процедури, за нивото на административно обслужване в Шуменския университет. Резултатите от анкетите се анализират в основните звена, което дава възможност за коригиращи действия в катедрите и във факултетите.

Практическата подготовка е един от най-важните приоритети в обучението на студентите. В тази връзка непрекъснато нарастват изискванията и към нея. Актуализирани са целите и задачите на различните видове практики, точното разпределение на дейностите на участващите в тях студенти, преподаватели и базови учители и други базови специалисти. Актуализирани са критериите за

оценяване на практиката и учебните стажове на студентите и присъждането на съответни кредити. Разработени са инструкции и се организират инструктажи за провеждането на студентските практики. По такъв начин студентите се въвеждат и запознават със спецификата на професионалната среда и се ориентират в нея. Ежегодно се осъществява обоснован подбор на базови специалисти и прецизирано финансовото осигуряване на практиките. Създадени са условия за успешно адаптиране в професионалната среда на бъдещата професия. Въвеждат се ефективни индикатори за усъвършенстване на практическото обучение на студентите за повишаване на системата от компетенции, свързани с професионално-квалификационната пригодност и готовност за реализация и кариерно развитие.

Посочените констатации позволяват да се обобщи, че в Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ **се осигурява прозрачност в образователния процес** чрез предварително огласени, ясно определени и обосновани критерии за оценяване на придобитата теоретична и практическа подготовка на студентите.

EDUCATIONAL PROCESS IN KONSTANTIN PRESLAVSKY UNIVERSITY OF SHUMEN

Abstract. One of the main problems concerning the Bulgarian universities is the quality of the education of the students. This requires improvement of the criteria regarding the educational process as a whole. As a member of the European Union, Bulgaria respects the European normative and strategic documents. The University of Shumen maintains and enforces the understanding for completion of these documents, which premise the development of the higher education – The European qualification frame and its endorsement into the “The National qualification frame” (2001), “Guidance for application of the credential system” (2009), “Europe 2020” (2010). The following article examines the qualities of the educational process in the University of Shumen.

✉ **Dr. Snezhana Nikolova, Assoc. Prof.**
University of Shumen
9712 Shumen, Bulgaria
E-mail: snikolova63@abv.bg